

**Verslag ledenraadplegingen
'Heroverweging Passend Onderwijs'
door PO- en WEC-Raad
november en december 2009**

Datum

09 december 2009

Verslag ledenraadplegingen 'heroverweging Passend Onderwijs' PO- en WEC-Raad

1 Inleiding

2 Algemeen/ Opzet

3 De opbrengsten

- 3.1 Geld volgt leerling
- 3.2 Teams betrokken?
- 3.3 Ouders mede aan zet?
- 3.4 Dekkend net?
- 3.5 Beter onderwijs?
- 3.6 Implementatiewensen?

4 Aan het eind van de Elfstedentocht

5 Bijlage deelnemers

1 Inleiding

Op 2 november 2009 stuurde de staatsecretaris van Onderwijs, Cultuur en wetenschappen, mevrouw Sharon Dijksma haar brief over de heroverweging Passend onderwijs naar de Tweede Kamer. Deze heroverweging is gemaakt naar aanleiding van onder meer de bevindingen van de Evaluatie Commissie Passend Onderwijs (ECPO) in juni 2009. Het resultaat van deze heroverweging is in en na uitgebreid overleg met de organisaties van werkgevers, werknemers en ouders tot stand gekomen.

Er is sprake van een ingrijpende koerswijziging met de nodige consequenties voor het onderwijsveld.

Voorafgaand aan besluitvorming over verdere implementatie is afgesproken dat er ledenraadplegingen in het onderwijsveld zullen plaatsvinden. PO Raad en WEC Raad hebben besloten samen op te trekken. Voorafgegaan door een startconferentie op 17 november in de Galgenwaard te Utrecht hebben PO Raad en WEC Raad van 18 november tot 3 december 2009 deze ledenraadplegingen gezamenlijk laten uitvoeren in tien steden verspreid over het land.

2 Algemeen/ Opzet

De PO Raad en de WEC Raad hebben bij de uitvoering van de ledenraadplegingen gebruik gemaakt van het Infopunt Passend onderwijs. Bij alle ledenraadplegingen is ook een vertegenwoordiger van de PO Raad en WEC Raad aanwezig geweest.

Beide raden hebben hun leden uitdrukkelijk uitgenodigd aanwezig te zijn en in het geval van de PO Raad is ook expliciet gevraagd leerkrachten en ouders mee te nemen.

Van degenen die gehoor gaven aan de uitnodiging zijn de aantallen en percentages per ledenraadpleging in beeld gebracht. Zie bijlage 1. Percentages zeggen niet alles en kunnen een vertekend beeld geven omdat het hier "aanwezigen" betreft. Het verschil tussen een leerkracht, ambulante begeleider, schoolleider, coördinator samenwerkingsverband (SWV) of bestuurder is niet in beeld gebracht. De eerste drie waren er waarschijnlijk vanuit persoonlijke belangstelling terwijl de laatste twee (grote) groepen van scholen vertegenwoordigden.

De belangstelling was groot en dat maakt de indruk dat de beoogde doelen bereikt zijn sterker. Over de doelen: Informatie verschaffen, draagvlak zoeken, betrokkenheid realiseren en reacties bundelen en verwerken wordt in het volgende hoofdstuk verslag gedaan.

De ledenraadplegingen vonden plaats van 16.30 tot 20.00 uur in zalen van meestal grote schoolgebouwen voor voortgezet onderwijs. Na een korte inloop startte elke sessie met een presentatie waarin uitgebreid werd ingegaan op de voorgestelde koerswijziging en de mogelijke gevolgen daarvan voor de diverse onderwijsgeledingen. Bij deze informatieoverdracht konden verhelderingsvragen gesteld worden, hetgeen ook frequent gebeurde. Discussie werd nog even opgeschort tot in de subgroepen die na de soep en een broodje bijeenkwamen. Met groepen van tussen de vijftien en vijfentwintig deelnemers stelden de gespreksleiders de volgende vragen aan de orde:

Is het uitvoerbaar en werkbaar: 6 items

- Geld volgt leerling via handelingsgerichte diagnose.
- Teams betrokken?
- Ouders mede aan zet?
- Dekkend net?
- Beter onderwijs (eruit halen wat erin zit)?
- Implementatie: wensen?

In dit verslag zijn kadertjes opgenomen met opmerkingen die ter plekke gemaakt zijn. Deze opmerkingen staan los van de mening van de van de auteur van dit verslag.

Alkmaar

'De toon die de staatssecretaris in de brief gebruikt m.b.t. het onderwijsveld vind ik aanmatigend en overwegend negatief. Practice what you preach: kijk niet alleen naar wat verkeerd gaat maar ook naar wat wel de afgelopen jaren is gelukt en opgebouwd. Daarop hadden de raden de staatssecretaris moeten wijzen.'

---

3 De opbrengsten

Uit de reacties van de deelnemers bleek dat de informatieve waarde van de bijeenkomsten groot was al was ook zonder meer evident dat er nog veel vraagtekens bleven bestaan over de uitwerking op onderdelen van de koerswijziging.

Draagvlak moest er gevonden worden in de subgroepen waar ieder gelegenheid kreeg zijn zegje te doen of zijn bijdrage te leveren aan de dialoog en/of discussie. Er is niet geturfd bij wie dat draagvlak wel of niet in meer of mindere mate aanwezig was.

Betrokkenheid bij de deelnemers voor de discussie was er eveneens. Veelal ingegeven door zorg voor het onbekende soms door nieuwsgierigheid naar dat onbekende. Betrokkenheid is ook af te lezen aan het feit dat de bijeenkomsten veel deelnemers trokken. De bespreking van de vragen in de subgroepen liet echter overduidelijk zien dat dit onderwerp de deelnemers intens raakt.

3.1 Geld volgt leerling

Het principe dat geld de leerling volgt met handelingsgerichte diagnostiek (HGD) als uitgangspunt, wordt breed gedragen. Over hoe dit dan precies moet, bestaan twijfels. Ook met de opvatting dat de middelen en de ondersteuning zo dicht mogelijk op de leerling ingezet moeten worden is vrijwel iedereen het eens. Vanwaar dan toch die twijfel of het wel lukt om dat te realiseren.

Mensen in het onderwijs hebben veel ervaring met bureaucratische processen. Percepties verschillen natuurlijk maar de lange weg om een beschikking voor het SBO of een indicatie te krijgen voor LGF is menigeeen bekend. Daar wil men dolgraag van af. Het vertrouwen in hoe het anders zal kunnen gaan is nog beperkt. Zo was er twijfel over objectiviteit, verschillen in regio's en willekeur. Het referentiekader speelt in dit verband een belangrijke rol.

Over het algemeen meende een groot deel van de deelnemers dat het totale zorgbudget voor het primair onderwijs (PO), voortgezet onderwijs (VO), en voortgezet speciaal onderwijs ((V)SO) voldoende was. Aan de andere kant klonk in de ledenraadplegingen ook regelmatig de roep om meer door, met name voor ondersteuning in de klas.

De grote voordelen die genoemd worden gaan over mogelijk snellere trajecten, eenvoudiger procedures, makkelijker te volgen, transparanter qua inzet en waarschijnlijk ook qua resultaat, flexibeler mogelijkheden, dichter op de werkvloer. Tegenover deze voordelen worden ook nadelen gezet: Er ontstaat geld-zoek-gedrag, wie het beste schrijft ontvangt het meeste geld, stel het wat negatiever voor en het bedrag wordt hoger. Hierbij kon veel verschil in high trust en low trust benadering worden onderkend.

De grote betrokkenheid bij deze ledenraadplegingen bleek vooral uit de genoemde zorgen die soms bezwaren leken te zijn maar altijd gingen over hoe pakt dit straks uit of hoe zorgen we er dan voor dat het goed gaat en waar moeten we dan op letten.

Zwolle

De middelen moeten laag in de organisaties en "gemakkelijk, zonder uitgebreide papieren toestanden en procedures" kunnen worden ingezet. Dat is al jaren beloofd en dat moet nu waargemaakt gaan worden, anders wordt het niet meer serieus genomen.

De deelnemers kijken uit naar het referentiekader dat voldoende instrumentarium moet bieden dat helpt bij het bepalen van het onderwijszorgprofiel, de zorgzwaarte profielen en de inzet van middelen waaraan gedacht kan worden. De uitdrukkelijke wens is dat de instrumenten compact, klein, overzichtelijk en snel te doorzien zijn en niet bestaan uit ellenlange vragenlijsten.

Er is stevig gediscussieerd over of de zorgmiddelen niet beter via de schoolbesturen in plaats van de samenwerkingsverbanden ingezet kunnen worden. Alle besturen, groot en klein, maken al deel uit van samenwerkingsverbanden en in die zin is de bestuurlijke invloed gewaarborgd. Enkele schoolbesturen vormen soms zelf een samenwerkingsverband. Eén bestuurder zou graag een deel van de middelen ontvangen ten behoeve van scholing van leerkrachten.

Het samenwerkingsverband wordt als een goed vehikel gezien, maar er moet nog wel wat gebeuren wil het de grote verantwoordelijkheid kunnen dragen. In de samenwerkingsverbanden WSNS is veel ervaring opgebouwd sinds in 1998 het speciaal basisonderwijs (SBO) onderdeel van het samenwerkingsverband werd en het samenwerkingsverband alle zorgmiddelen ontving. De Preventief Ambulante Begeleiders (PAB) en de Permanente Commissie Leerlingenzorg

(PCL) helpen op basis van handelingsgerichte diagnostiek kinderen op hun reguliere school of zoeken naar een betere plek op een andere basisschool of SBO. Samenwerkingsverbanden zijn gewend zorgmiddelen te beheren en erover te beschikken. Kunnen samenwerkingsverbanden ook de veel zwaardere zorgbehoeften van kinderen in het Speciaal Onderwijs (SO) bepalen?

Het SO gaat deel uitmaken van het SWV en met de kennis van het SO erbij zou dat kunnen. Hoe? Dat dient nog nader uitgewerkt te worden. De zorgzwaarte profielen kunnen daar een bijdrage aan leveren. Dat daarover stevige interne communicatie op gang moet komen is wel duidelijk.

Haarlem

Op zich is het 'geld-volgt-leerling-principe' een positieve ontwikkeling, de vraag is wie straks de handelingsgerichte diagnose gaat stellen. Kan de Permanente Commissie Leerlingenzorg (PCL) dat wel aan, zelfs als die wordt uitgebreid tot een zgn. PCL+ met zeer specifieke deskundigheid uit het (V)SO?

En wat mag er van een 'gemiddelde' basisschool verwacht worden m.b.t. de te bieden zorgbreedte en wie bepaalt en controleert dat?

De koerswijziging heeft de meest ingrijpende gevolgen voor het (V)SO en de Regionale Expertise Centra (REC's). Normplaatsen, verevening, ambulante begeleiding vallen straks grotendeels onder het samenwerkingsverband.

Om te kunnen bepalen aan de hand van HGD welke leerlingen in aanmerking komen voor een plek in het (V)SO is kennis nodig. Met het aanschuiven van het (V)SO in het samenwerkingsverband komt een belangrijk deel van die kennis binnen. Toch bestaat de vrees dat er een nieuwe bureaucratie kan ontstaan, een nieuwe commissie voor indicatiestelling (Cvl) met lange ingewikkelde procedures. En dat ook nog veel vaker omdat er veel meer samenwerkingsverbanden zijn dan Cvl's.

Er is ernstig voor gepleit om voor bepaalde groepen leerlingen met zware zorgbehoeften (bijvoorbeeld ernstig meervoudig gehandicapte leerlingen) geen circus op te tuigen maar snel tot plaatsing over te gaan.

De verevening is een politiek besluit en ontmoet veel weerstand in die gebieden waar deze tot behoorlijke vermindering van normplaatsen leidt. De weerstand wordt mede gevoed door het feit dat een heldere verklaring wat betreft de reden van die landelijke verschillen ontbreekt en de verevening toch wordt voorgesteld.

De aanwezigheid van verhoudingsgewijs zeer veel ambulante begeleiders (AB-ers) bij de ledenraadplegingen tekende de ongerustheid onder deze groep. Een behoorlijk aantal AB diensten zijn in hoog tempo opgebouwd in de afgelopen jaren en er is flink geïnvesteerd in toename van expertise. Veel aanwezigen waren van opvatting dat in 2012 vele AB-ers in dienst van een samenwerkingsverband zullen komen. De angst bestaat dat de expertise versnipperd raakt, dat AB-ers niet afwachten en een andere baan zullen zoeken. Aan de andere kant geven veel vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden en regulier onderwijs aan graag gebruik te willen blijven maken van de kennis van de AB-ers. Er dient snel duidelijkheid te zijn over een zorgvuldige invoeringsperiode en de rechtspositie van de AB-ers, ook al omdat besturen in het (V)SO terughoudend zullen worden bij het werven en aanstellen van nieuw AB-personeel.

3.2 Team betrokken?

De leerkracht was sporadisch aanwezig bij de ledenraadplegingen. Ondanks de nadrukkelijke uitnodiging van de PO Raad aan zijn leden om ook leerkrachten en ouders mee te nemen is dat niet geslaagd. Dat is jammer maar ook begrijpelijk want zo'n ledenraadpleging is waarschijnlijk "Een ver van mijn bed show" voor een leerkracht.

De noodzaak van betrokkenheid van teams en individuele leerkrachten wordt dik onderstreept. Leerkrachten en team staan centraal in deze ontwikkeling. Er is uitgesproken dat elke leerkracht het beste voor de leerlingen wil. Om het beste te kunnen realiseren vraagt de leerkracht om functionele ondersteuning bij de inrichting van de klassenorganisatie, bij het omgaan met gedragsproblemen, coaching on the job en extra handen in de klas. Dat hoeft niet altijd een assistent te zijn, maar ook een AB-er, een logopedist, een collega.

Er is vaak een verkeerd beeld over het aantal leerlingen met LGF en/of in het (V)SO. Dat beeld moet verdwijnen! Het gaat niet om tientallen het is er niet eens één per groep.

Almere

Percepties:

1 De leerkracht voelt zich alleen, geeft zich over aan de waan van de dag en werkt achter een gesloten deur.

2 Teams worden onvoldoende geïnformeerd: Via besturen, directeuren, zorg coördinatoren en interne begeleiders komt de boodschap onvoldoende over.

3 De attitude van leerkrachten laat te wensen over.

4 Leerkrachten kunnen de hulpvraag niet stellen.

Tegengas:

1 Als leerkrachten op de werkvloer geholpen worden hun klassenmanagement beter te organiseren/ optimaliseren bereiken zij heel veel.

2 In het VO is het allemaal veel beroerder. De inspectie vraagt zich regelmatig af: Wat gebeurt er toch in die lange zomervakantie bij de overgang PO naar VO?

3 Zoek een mogelijkheid voor kleinere groepen, betere professionalisering en misschien meer waardering.

4 Draagvlak is onmisbaar bij het bepalen van het onderwijszorgprofiel van de school.

Over het onderwijszorgprofiel wordt positief geoordeeld. Met behulp van programma's als "Kind op de gang" en "1-zorgroute" wordt dat makkelijker en wordt de betrokkenheid van teams en afzonderlijke leerkrachten vergroot. Ook ouders wordt nadrukkelijk een rol toegedicht bij het bepalen van het onderwijszorgprofiel. Als van alle scholen in het samenwerkingsverband het onderwijszorgprofiel is vastgesteld ontstaat een goed beeld van het continuüm van zorg.

Rotterdam

Leerkracht: Waarom gaat het geld naar het niveau waarop de leerkracht werkt? Ik vind het wel fijn! Ik heb elke dag 30 leerlingen en maak me soms zorgen om aandacht zorgvuldig te kunnen verdelen. Daar heb ik in mijn opleiding niets over geleerd. Door verder te studeren leer ik nog zoveel bij wat ik niet wist. Ik gun dat iedereen, maar eigenlijk kom ik zelf tijd tekort.

Herhaaldelijk wordt gezegd dat de PABO's niet opleiden tot het geven van passend onderwijs. Afgestudeerde leerkrachten komen met achterstand binnen. Besturen hebben hier een rol in hun overleg met de Pabo's.

Er zijn positieve ervaringen opgedaan met scholing op teamniveau en gezamenlijke scholing van basisonderwijs en speciaal onderwijs.

3.3 Ouders mede aan zet?

Het is natuurlijk de ouder zelf die veel kan zeggen over haar¹ positie in de relatie ouder - school en met name als er bijzondere maatregelen genomen moeten worden om een passende plek voor haar kind te creëren. In deze reeks van ledenraadplegingen waren slechts enkele ouders aanwezig en van hen kwam geen expliciete uitspraak over het inrichten van een medezeggenschapsraad op samenwerkingsverbandniveau. In algemene zin kan gesteld worden dat de bezoekers van de ledenraadplegingen een bovenbestuurlijke medezeggenschapsraad op het niveau van het samenwerkingsverband niet haalbaar achten. Het inrichten van een klankbordgroep, een focusgroep of het organiseren van een themabijeenkomst of een ronde tafel gesprek wordt daarentegen wel degelijk haalbaar en nuttig geacht.

Vrijwel unaniem komt naar voren dat de relatie ouder/ school maximale aandacht verdient, zowel individueel als collectief. Ouders weten veel van hun kind, zij zijn bij uitstek ervaringsdeskundige en het zou verkeerd zijn die deskundigheid te veronachtzamen. Ouders zouden meer (mede)zeggenschap moeten krijgen en scholen dienen veel sterker vanuit het cliëntperspectief te gaan werken. Scholen zullen daarbij veel meer dan nu gebeurt transparant moeten zijn waar het de besteding van middelen en behaalde resultaten betreft.

Daar waar de relatie school - ouder soms intensief nodig is, ontbreekt die juist. Met name SBO en SO scholen kunnen daarover meepraten. Dat neemt niet weg dat ook zij vinden dat er altijd geprobeerd moet worden een goede relatie aan te gaan.

Rotterdam

Ouder/vrijwilliger Balans en GMR lid: Ook met de individuele ouder in relatie met de school gaat het niet altijd goed. Niet elke ouder lukt het zelf een goed contact te onderhouden. Balans als ouder organisatie probeert de ouder als collectief te organiseren in een mix van ouders met zorgleerlingen en reguliere leerlingen.

-Persoonlijke ervaring: Mijn kind kreeg nog geen LGF maar ik zie dat de school sinds mijn lastige en aanhoudende vragen sterk gegroeid is en deskundiger is geworden.

De directe relatie tussen ouder en school als partners zou meer structureel inhoud kunnen krijgen. De trits meelevens, meedoen, meedenken en meebeslissen kan daarbij helpen. In Alkmaar is een klankbordgroep van ouders in de rol van cliëntperspectief ingericht. Dat levert meer dan een goed contact op.

Het wegvallen van de Cvl kan nadelig uitpakken voor ouders. Met de indicatiestelling in de hand en het budget om op de gewenste school te onderhandelen was het duidelijk voor de ouder. Nu is onzeker wat het samenwerkingsverband zal doen. Daartegenover staat dat het moeizame traject voorafgaand aan de indicatiestelling door HGD eenvoudiger kan en meer op maat en misschien wel voor meer leerlingen. De schoolbesturen hebben nu nadrukkelijk zorgplicht en niet meer het regionale netwerk.

Aan de PO Raad en WEC Raad wordt gevraagd goed contact te onderhouden met ouderorganisaties.

---

¹ In plaats van 'haar' kan ook zijn gelezen worden.

3.4 Dekkend net?

Het samenwerkingsverband krijgt een centrale rol met deze koerswijziging. Het wordt voor een belangrijk deel de bekostigingseenheid voor de zorgmiddelen en ook het verband waarbinnen een zo groot mogelijk dekkend aanbod voor alle leerlingen gerealiseerd moet worden. Het creëren van samenhang is dus van groot belang.

Er hoeft niet vanaf nul begonnen te worden, er is al veel. Op diverse plaatsen in het land zijn de grenzen tussen regulier onderwijs en speciaal onderwijs diffuser geworden. Denk aan een observatiegroep, autiklas, trajectgroep die onder supervisie van het (V)SO als tussenvorm verbonden zijn aan een SBO of BAO school. Een speciale setting dus, in of bij het reguliere onderwijs en niet te ver van huis. Ambulante begeleiders van (V)SO en SBO werken op verschillende plaatsen al samen en er zijn veel voorbeelden van samenwerking tussen AB-ers van verschillende clusters.

Breda

Waarom hebben de raden de afgelopen maanden tijdens het overleg niet meer 'out-of-the-box' gedacht? Waarom niet gekeken naar een heel andere aanpak in het onderwijs zoals in verschillende buitenlandse gebieden? Waarom ook niet gekeken naar de mogelijkheden die er nog zijn binnen het huidige stelsel: combineer de mogelijkheden van slagboomdiagnostiek (criteria) en handelingsgerichte diagnostiek; maak gebruik van de nog ruime mogelijkheden om tot cluster- en sectoroverstijgende flexibele vormen van AB te komen; maak gebruik van de reeds volop toegepaste mogelijkheden van 'tussenvoorzieningen'

Om zorgvuldig na te gaan of er sprake is van een evenwichtige invulling tussen enerzijds de individuele onderwijszorgprofielen van de scholen en anderzijds de dekking van de spreiding die gezamenlijk vormgegeven moet worden is een witte vlekken analyse nodig. Hebben we alles? Wat missen we? Kunnen we dat zelf organiseren? Aanbevolen wordt de agenda te trekken om nog meer verbanden te leggen en daarmee dekkend te zijn.

Er is grote zorg uitgesproken over de positie van het SO. Er zijn circa 30 REC's, circa 80 SWV'n voor VO en ruim 240 SWV'n PO. Over de vertegenwoordiging van de REC's in de SWV'n zal goed nagedacht moeten worden.

Ook inhoudelijk bestaat er bezorgdheid bij de vertegenwoordigers van het (V)SO. Blijft de opgebouwde expertise behouden? Het SO kan een belangrijke rol spelen in het leren van elkaar.

Utrecht

Geïntegreerd gespecialiseerd onderwijs: clusteroverstijgende samenwerking of samenvoeging is onontkoombaar; en gezien de blijvende expertise- /dienstverlening aan het Reguliere Onderwijs en gezien de wettelijke taken van (V)SO ten aanzien van diplomering en arbeidstoeleiding et cetera.

De zorginstellingen worden gemist. Gaan die mee in deze ontwikkeling? De jeugdzorg is provinciaal opgebouwd, heel anders dan de samenwerkingsverbanden. Leidt dat niet tot problemen?

Het begrip onderwijszorgprofiel roept eveneens vraagtekens op. Met belangstelling kijkt men uit naar het referentiekader waarin instrumenten aangeboden worden om een onderwijszorgprofiel te bepalen, zorgzwaarte profielen en voorbeelden van handelingsgerichte diagnostiek. Geen blauwdrukken! De PO Raad en de WEC Raad hebben op zich genomen daar snel werk van te maken. Overigens hebben al meer dan 1200 scholen het programma "kind op de gang" gebruikt waarbij met het team een begin is gemaakt met vast te stellen welke zorg de school kan bieden en zou willen bieden.

Er is zorg uitgesproken dat er een tweedeling kan gaan ontstaan tussen scholen die zich op basis van hun zorgprofiel open stellen voor de volle zorgbreedte en andere scholen die zich met een smal profiel gaan richten op leerlingen waarvoor geen of slechts weinig zorg nodig is. Aan de andere kant is ook geopperd dat als elke school naast de basiszorg iets extra's kan bieden dat mooi zou zijn. Een goed doordacht zorgprofiel sterkt het imago.

Goede voorbeelden die genoemd zijn:

Noord Limburg waar PO, VO, MBO en (V)SO een combinatie met elkaar vormen;

Zuid Limburg waar PO, VO, MBO, (V)SO, Jeugdzorg en GGZ samenwerken in een veldinitiatief;

Helden-Mierlo waar PO besturen en REC 3 en 4 zodanig samenwerken dat zij ook regie wensen om het niet vrijblijvend te laten zijn;

De Hoekse Waard: BAO, SBO en (V)SO zijn dicht bij elkaar gebracht, de grenzen zijn diffuus gemaakt en het motto is: Geen kind het eiland af!

3.5 Beter Onderwijs?

Hier manifesteert zich een duidelijk verschil in verwachtingen tussen vertegenwoordigers van het speciaal onderwijs en het regulier onderwijs. De eerste groep is huiverig en bang dat het kind met het badwater wordt weggegooid. Kunnen BAO en SBO wel voldoende zorg bieden? Met deze koerswijziging versnipperd de expertise van het SO! Met veel energie zijn diensten voor AB opgebouwd en dat moet straks wellicht allemaal weer afgebouwd worden. De tweede groep ziet kansen.

Handelingsgericht indiceren en diagnosticeren is goed, het geeft de mogelijkheid om binnen het huidige stelsel verbeteringen door te voeren. Ook een combinatie van enkele criteria uit slagboomdiagnostiek en handelingsgerichte diagnostiek kan enerzijds een efficiënte toedeling van de beschikbare zorgmiddelen ('oormerking') bevorderen, terwijl anderzijds een kindgerichte flexibele besteding wordt toegepast.

Ook de volgende uitspraken zijn opgetekend:

- *Uitgaan van de gemiddelde leerling en het leerstof jaarklassen systeem past vandaag niet meer. Hoe moeilijk het ook is, laat dit systeem los en er ontstaat nieuwe ruimte;*
  - *Naarmate onderwijs inclusiever wordt is herdefinitie van dat onderwijs nodig;*
  - *We moeten onderwijs 'anders organiseren', het 'leerstofjaarklassensysteem' leidt tot 'uitstoot';*
  - *Waarom niet out of the box gedacht en een voorbeeld genomen aan landen die voorop lopen. Onderwijs Anders Organiseren.*
-

Middelen en menskracht worden in overleg met de leerkracht in het primaire proces ingezet. Meer handen in de klas is weliswaar mooi, maar ze moeten wel iets kunnen! Bij meer handen in de klas kan ook gedacht worden aan de AB-er die voor 15.00 uur daadwerkelijk in de groep komt of aan de AB-er als gespecialiseerde groepskracht, de logopedist en anderen die actief zijn in de breedtezorg.

De overtuiging bestaat dat als besturen erin slagen om leerkrachten te betrekken en samen te professionaliseren het beter wordt. Bestuurders moeten zelf ook professionaliseren om samen goede regie in het samenwerkingsverband te kunnen voeren.

Er wordt gewezen op het belang van een goede voorbereiding van startende leerkrachten op de PABO. Dáár moet in het curriculum veel meer aandacht zijn voor omgaan met verschillen in de klas. Gemeld wordt dat er in Noord-Holland reeds een initiatief loopt van de gezamenlijke clusters 2/3/4 met de Hogeschool In Holland waarbij op interactieve wijze wordt samengewerkt aan de opleiding van studenten. De academische PABO en Opleiden in de School kunnen in dit verband veel betekenen.

Bij de professionalisering gaat het vooral om attitude: oplossingsgericht denken en werken vanuit kracht. REC's kunnen helpen door te investeren in bekwaamheid van leerkrachten op het terrein van klassenmanagement, omgaan met gedragsmoeilijke leerlingen en gesprekken met ouders.

Er worden veel positieve aanbevelingen gedaan ten aanzien van werken met data. Verzamelen, analyseren, besluiten en meten. Monitor vanaf de start doelen en resultaten en maak daarbij gebruik van onderzoek en wetenschap. Maak anders dan tot nu toe zorgvuldig inzichtelijk en transparant waar extra zorgmiddelen worden ingezet, waar dat toe leidt en wat dat oplevert. En ... misschien een open deur, maar o zo belangrijk: Veel valt of staat met goed onderwijskundig leiderschap.

Arnhem

De nadruk die in wetgeving (referentie niveaus) en toezicht (inspectie) wordt gelegd op 'opbrengstgericht werken' staat haaks op het uitgangspunt van Passend Onderwijs dat er meer zorgleerlingen in het regulier onderwijs opgevangen moeten worden.

Herhaaldelijk werd verwezen naar de lage investering in het onderwijs van Nederland ten opzichte van het OESO gemiddelde².

3.6 Implementatiewensen?

Een aantal steeds terugkerende opmerkingen valt op:

- Laat onze overheid weten dat zij consistent, consciëntieus en duurzaam moet zijn. Deze koerswijziging moet niet over twee jaar weer ongedaan gemaakt worden!

Sneek

De nieuwe lgf-wetgeving is pas sinds 2003 gestart. Veel is geïnvesteerd en bereikt. Nu wordt al weer (enkele jaren later) overgestapt op nieuwe ideeën en een geheel ander stelsel. Geef het onderwijsveld de tijd en rust om vernieuwingen op een goede manier in te voeren!

- Laat onze overheid weten dat zij niet gelijktijdig ergens anders bezuinigt als dit doorgaat. Probeer vooral integraal te denken.
- Het is zo veel en het moet zo snel!
Twee en een half jaar vanaf januari 2010 is weinig tijd, maar tempo is ook nodig. Geef gelegenheid tot een fasegewijze invoering en vraag de leerkracht hoe! Droppen werkt niet, bottom up wel.
- Zorg dat er een goede informatieve website komt.
- Maak mogelijk dat er een beroep op expertise gedaan kan worden bij de verdere vormgeving, zowel bestuurlijk, juridisch, financieel als inhoudelijk.
- Het zou prettig zijn te kunnen beschikken over eenvoudige systemen/ instrumenten om te werken met kengetallen.
- Garandeer dat de implementatiemiddelen overeind blijven.
- Er is meer duidelijkheid nodig over het invoeringsproces. Nu zijn er nog (te) veel onzekerheden en losse einden. Er moet helderheid komen of er op weg naar 2012 al (ingrijpende) stappen genomen kunnen worden. Veel regionale netwerken zijn vooralsnog van plan gezamenlijk verder te gaan.
- 'Macro' lijken de uitgangspunten van de koerswijziging wel te kloppen, maar er zijn regionaal/lokaal in de uitvoering nog de nodige problemen om op te lossen (onder meer ten aanzien van een 'dekkend net').
- Een goede opzet en voorbereiding van de toedelingmethode van zorgmiddelen is absolute noodzaak: Het gaat niet om een 'pilot' die eventueel mag mislukken; de nu beoogde invoering móét slagen.
- De inspectie zal zich voor moeten bereiden op deze stelselwijziging. Er wordt bovendien gewenst dat de inspectie beter rekening houdt met de "verschillen" waarmee scholen werken door zoveel mogelijk kinderen toe te laten, steeds inclusiever te werken. Aandacht dus voor de spanning tussen 'resultaat/ opbrengsten' en 'uitstroom tegengaan'.
- Aandacht voor AB expertise. Hoe te behouden (of juist niet) en hoe te benutten in de overgangsfase? Zorgvuldigheid is hierbij gewenst.

De PO Raad en WEC Raad geven duidelijke aan dat zij zelf een referentiekader willen ontwikkelen anders doen anderen dat. Doen wat anderen voor je bepalen werkt niet, leert ervaring. Beide raden hebben aangegeven daar in januari 2010 de eerste resultaten van te laten zien.

De opmerking van de staatssecretaris dat de tijd is aangebroken van 'meer handen in de klas' is prominent geciteerd in veel dagbladen en dat wekt verwachtingen die slechts ten dele gerealiseerd kunnen worden. Buiten de vraag of de onderwijs assistent de panacee voor alles is, wordt vooral aangedrongen op ondersteuning van de leerkracht bij klassenmanagement, gedragsmoeilijke leerlingen en gesprekken met ouders.

Roermond

- *Het roer moet om terwijl het schip nog niet eens de haven uit is;*
- *Minder geld, andere mensen, geen houvast;*
- *Geen verbinding met andere sectoren;*
- *Onderzoek als basis voor de nieuwe plannen ontbreekt;*
- *Welke taken blijven de REC's nog houden?*

Regionale netwerken met ambities zijn een Veldinitiatief gestart en worden nu geconfronteerd met het (deels) wegvallen van de facilitering daarvan. Hoe betrouwbaar is de overheid?

Desondanks zien veel deelnemers aan de ledenraadplegingen kansrijke ontwikkelingen. De uitwerking vraagt nog veel aandacht en maakt dat lang niet iedereen er al een positief beeld van heeft. Er is dus veel werk aan de winkel.

Specifieke aandacht wordt ook gevraagd voor de wettelijk nog mogelijke groei van het SO tussen nu en 2012. De leden van de PO Raad en WEC Raad doen een ernstig beroep op de overheid daar bij de uiteindelijke budgetbepaling rekening mee te houden.

De opmerking die steevast aan het eind van elke ledenraadpleging aan de orde kwam, betrof het investeringsgedrag van de overheid. In Rotterdam werd die aldus verwoord:

Als de Gezondheidszorg in Nederland tekort komt lapt de overheid bij, als banken dreigen om te vallen stelt de overheid miljarden beschikbaar maar als het onderwijs betreft gaat de overheid ervan uit dat die sector zelf creatief is en het wel oplost!

4 Aan het einde van de Elfstedentocht

In elf steden zijn de leden van de PO Raad en WEC Raad gehoord: In Utrecht bij de startconferentie en in Alkmaar, Zwolle, Sneek, Haarlem, Almere, Arnhem, Hilversum, Roermond, Breda en Rotterdam bij de ledenraadplegingen.

Over het algemeen is gematigd positief gereageerd. Die positieve houding is sterker bij vertegenwoordigers van het Primair Onderwijs dan bij vertegenwoordigers van het Speciaal onderwijs. Deze laatste groep heeft met name van zijn ongerustheid over de voorgenomen koerswijziging blijk gegeven door in grote getale te verschijnen. De discussies waren af en toe fel. Het is te begrijpen dat in de regio's waar de verevening een negatieve uitwerking zal krijgen anders werd gereageerd dan in regio's waar dat positief uitpakt.

In alle genoemde steden hadden de deelnemers grote belangstelling voor de informatieoverdracht, toonden ze betrokkenheid door er te zijn en zich kritisch te uiten en hebben ze, hoewel onzeker, overwegend aangegeven mee te willen met de voorgestelde koerswijziging.

In Arnhem zaten leden van de PO Raad en WEC Raad bij toeval gescheiden omdat de WEC Raad reeds een congres gepland had. Dat had onmiskenbaar invloed op de discussie die in dit geval meer van een dialoog weg had. Speciale vermelding verdient ook Roermond waar een vertegenwoordiger van het Veldinitiatief Passend Onderwijs Zuid Limburg namens alle deelnemers van dat Initiatief een aantal aspecten van de koerswijziging benoemde waar zij het volstrekt mee oneens waren. Dat had merkbaar invloed op de discussies die daarna in de subgroepen plaatsvonden.

Hilversum

Laat teams niet in de kou laten staan, neem met name leerkrachten bij de hand op het niveau van het samenwerkingsverband en van besturen richting ontwikkelingsperspectief.

---

5 **Bijlage**

Overzicht kenmerken deelnemers ledenraadplegingen Passend Onderwijs november 2009

	datum	(v)so/rec/ab	(s)bao/wsns	totaal
Utrecht	17-11	104 = 63%	61 = 27%	165
Alkmaar	18-11	43 = 58%	31 = 42%	74
Zwolle	19-11	28 = 43%	38 = 57%	66
Sneek	23-11	45 = 44%	57 = 56%	102
Haarlem	24-11	40 = 52%	36 = 48%	76
Almere	25-11	25 = 50%	25 = 50%	50
Arnhem*	26-11	86 = 71%	35 = 29%	121
Hilversum	30-11	47 = 50%	48 = 50%	95
Roermond	01-12	40 = 47%	46 = 53%	86
Breda	02-12	48 = 31%	70 = 59%	118
Rotterdam	03-12	35 = 33%	72 = 67%	107
totaal		541	519	1060

* In Arnhem vond op dezelfde dag/avond Hèt Congres plaats van de WEC-Raad. De vertegenwoordigers van (v)so/ rec/ ab hadden hun bijeenkomst op Papendal en de vertegenwoordigers van (s)bao/wsns zaten in het Montessori College.